

نگاهی به سیر تاریخی مناسبات کارتاژ و روم باستان

وقتی رومی‌ها فراتر از مرزهای خود و به آن سوی شبه جزیره آبه نین می‌نگریستند، نخست جزیره سیسیل را می‌دیدند. به قول یکی از تاریخ‌نویسان، این جزیره غنیمتی سرشار و وسوسه‌انگیز در مجاورت ایتالیا بود که از آن جدا شده بود. با این حال کارتاژ دولتی نیرومند و برده‌دار بود. در اینجا بزرگ‌ترین رقیب رومی‌ها به شما میرفت. شهر کارتاژ در ساحل شمالی آفریقا (در سواحل خلیج تونس) قرار گرفته و مطابق افسانه‌ها در حدود قرن نهم ق.م ساخته شده بود. کارتاژ مدت‌ها قبل از روم، به یکی از قدرت‌های بزرگ مدیترانه تبدیل شده بود. قدرت اقتصادی کارتاژ به نقش این کشور به عنوان یک مرکز تجارتی وابستگی داشت. کارتاژ به دلیل موقعیت مناسب جغرافیایی‌اش، مرکز توزیع مواد خام و محصولات ساخته شده در سراسر حوزه مدیترانه گردیده بود. علاوه بر این، کارتاژ صاحب باغ‌ها و مزارع پر رونق بود: در زمین‌های اطراف شهر که به ثروت‌مندان کارتاژ تعلق داشت، هزاران برده کار می‌کردند. رشد تجارت و اهمیت روزافزون کشاورزی، موجب افتادن قدرت سیاسی کارتاژ به زمین‌داران و بازرگانان گردید. دولت کارتاژ هیچ‌گونه پایه‌های محکم در دموکراسی نداشت زیرا دهقانان کمی در این کشور بودند. آنان تقریباً به شکل رم و به صورت جمهوری اداره می‌شدند. کارتاژی‌ها در مهاجرنشینی نیز فعال بودند. آن‌ها در سواحل شمالی آفریقا، جنوب اسپانیا و جزایر «بالئار» چندین مهاجرنشین تاسیس کردند.

نخستین و دومین جنگ پونیک

نخستین جنگ پونیک (رومی‌ها کارتاژ را پونیک می‌نامیدند) مدت بیست و سه سال طول کشید. برخورد‌ها در سیسیل صورت گرفت و رومی‌ها به پیروزی‌هایی دست یافتند. اما این پیروزی‌ها به هیچ وجه قطعی نبودند زیرا رومی‌ها نیروی دریایی نداشتند و نمی‌توانستند با نیروی دریایی کارتاژ مقابله کنند. رومی‌ها فقط پس از تاسیس نیروی دریایی و کسب نخستین پیروزی دریایی خویش توانستند صحنه‌های عملیات را به سرزمین آفریقا منتقل کنند. اما رومی‌ها برای نخستین لشکرکشی خود به آفریقا، تدارکات کافی فراهم نکردند و به همین جهت کاملاً شکست خوردند. جنگ یک بار دیگر در اثر برخورد‌هایی بر سر سیسیل به وجود آمد. هر دو ارتش نیرومند، در این جنگ که فقط پس از این نبرد تعیین‌کننده دریایی جزایر «آگاد» در غرب سیسیل به پایان رسید و در جریان آن ناوگان دریایی کارتاژ آسیب دید و شکست خورد. کارتاژی‌ها پس از این شکست به جز انعقاد یک پیمان صلح و واگذاری جزیره سیسیل به روم و پرداختن غرامتی سنگین راه دیگری نداشتند. کمی بعد ایتالیا بی‌جهت

به کورسیکا و ساردنی تجاوز کرد و آن‌ها محاصره کردند. با این حال کارتاژی‌ها مجبور به تسلیم بودند زیرا در یکی از کشور های مجاور شورش در گرفت و با پیوست مردم لیبی به شورشیان تهدیدی بزرگ برای کارتاژها گردید. « هامیلکار بارکا » فرمانده کارتاژی، که در جریان نخستین جنگ پونیک به قدرت رسیده بود، این شورش را سرکوب کرد. او پس از سرکوبی شورش قدرتی عظیم در کارتاژ به دست آورد و در میان فرماندهانی که رویای جنگی و تازه و انتقام جویانه با روم را در سر داشتند به مقام ریاست رسید. او ارتش را به سمت اسپانیا گسیل داشت و می‌خواست از این طریق جبهه‌ای جدید علیه رومیان باز کند. وی در جنگ اسپانیا درگذشت. فرماندهی سپاهیان کارتاژ، نخست به دست پس‌خوانده او و سپس به دست فرزند جوانش « هانیبال » افتاد. هنگامی که هانیبال به فرماندهی ارتش رسید، با توجه به تمام جوانب، مساله جنگ با روم را قطعی کرد.

دومین جنگ پونیک در سال ۲۱۸ ق.م آغاز گردید و هفده سال ادامه یافت. هانیبال برای جنگ با روم در خاک ایتالیا، نقشه‌ای متهورانه کشید. برای اجرای این نقشه ارتش او می‌بایست از کوه‌های صعب‌العبور آلپ بگذرد. هانیبال در جریان جنگ با رومی‌ها نبوغ بی‌کران نظامی خود را نشان داد و یک سلسله شکست قطعی را به آن‌ها تحمیل کرد.

با این حال وقتی وی به روم لشکرکشی کرد، به دلیل عدم حمایت سران کارتاژ از وی، در جنوب ایتالیا تنها ماند. شهرهایی که به او تسلیم شده بودند یک به یک به تصرف رومی‌ها درآمدند. « پوبلیوس کورنلیوس سیپیو » فرمانده ارتش روم، در اسپانیا بارها بر کارتاژی‌ها پیروز شد. سیپیو پس از آزاد کردن اسپانیا از تصرف سپاهیان کارتاژ، به سوی آفریقا حرکت کرد. او یک نیروی عظیم را فراهم کرد و در ساحل کارتاژ پیاده شد. سران کارتاژ بلافاصله وی را فرا خواندند. اما او که به جهت عدم حمایت رهبران کارتاژ تضعیف شده بود برای نخستین و آخرین بار شکست خورد. پس از آن رومی‌ها چنان قرارداد سنگینی را علیه کارتاژ تحمیل کردند که قدرت آنان به شدت تضعیف گشت و تمام قدرت مدیترانه را نیز در دست گرفتند.

سومین جنگ پونیک و تسلیم بالکان

روم پنجاه سال پس از پایان دومین جنگ با کارتاژ درگیر شد. رومی‌ها طی نیم قرن فاصله دو جنگ، سرسختانه تمایلات ارضی خود را در مدیترانه شرقی دنبال کردند. آن‌ها سه بار با خطر ناک تریم دشمن خود – مقدونیه هلنی – به جنگ پرداختند. رومی‌ها پس از دومین جنگ مقدونی خود را آزاد کنندگان یونان نامیدند و « فلامینوس » فرمانده سپاه روم در سال ۱۶۹ استقلال یونان را اعلام کرد. پس از دومین جنگ مقدونی، بین روم و آنتیوخوس پادشاه سوریه که می‌کوشید یک ائتلاف ضد رومی در شرق به وجود آورد، اختلافاتی به ظهور رسید که به دنبال این اختلافات سومین جنگ پونیک در گرفت. در این جنگ آنان

مقدونیه را رسماً تصرف و به یکی از ایالت های خود تبدیل کردند. همچنین جنبش استقلال طلبانه یونان را به شدت سرکوب کردند. رومی ها پس از پایان این جنگ، یک بار دیگر شاهد موفقیت و رشد کارتاژ شدند. آنان که نمی توانستند پیشرفت کارتاژ را تحمل کنند با بهانه عدم رعایت پیمان صلح توسط کارتاژ به آنجا حمله بردند. محاصره کارتاژ سه سال طول کشید. سرانجام آنها به رهبر « آمیلیانوس » آن شهر را تصرف کرده و کاملاً ویران کردند. سپس تمام شهر را آتش زدند به طوری که شانزده روز آتش شهر شعله ور بود. کارتاژ پس از این اتفاق هرگز نتوانست سر بلند کند.